

Дмитро Боярчук

Скільки коштує держава, або За що я плачу податки?

Проблеми корупції, марнотратства і хронічно неякісних державних послуг турбують кожного українця. Традиційно відповідальність за ці хвороби покладають на неефективність влади та недобросовісність чиновників. Однак, коли ми нарікаємо на шалені «відкати» чи «матеріальну допомогу» депутатам, забуваємо, що значна частина вини за такий стан справ лежить на мовчазній згоді простих громадян.

Погане усвідомлення зв'язку «мої гроші → податки → державні витрати» є ключовою причиною байдужості до марнотратства та корупції. Переважна більшість українців вважає, що бюджет – це витрати великого бізнесу, і тому звичайний українець не повинен перейматися «чужими» грошима.

Однак відсутність безпосереднього контакту з податківцями не означає, що українець лише споживає з бюджету і нічого туди не сплачує. Держава просто делегує кропітку роботу зі збору мільйонів дрібних «членських внесків» так званим податковим агентам, тобто організаціям, які мають справу з нашими грошима, коли наймають нас на роботу чи продають нам товари. Тому, коли ми говоримо про великих платників податків, то фактично ми говоримо про великих податкових агентів.

За таких умов постає важливе завдання захисту прав платників податків. Адже навіть у звичайному магазині досить часто важко отримати якісні послуги без активного відстоювання своїх прав, що вже говорити про державу в особі конкретного чиновника?

Втім відстоювання своїх прав як платників податків серед українців непопулярне, можна навіть сказати – нелегітимне. Ще в радянському минулому ми звикли, що «качати права» – це прояв непомірного нахабства: колектив таке засуджує. Тим більше, коли це стосується держави, яка нас «безкоштовно» вивчила та виростила. І дійсно, які тут можуть бути вимоги?

Однак суть проблеми полягає в тому, що немає абстрактної держави, яка усіх «безкоштовно» годує, а є мільйони громадян, які роблять внески, щоб підтримувати літніх людей; є мільйони більш заможних українців, які допомагають менш заможним; і є велика країна з багатьма регіонами, які в складчину наймають на роботу чиновників.

І цей звіт є спробою на цифрах продемонструвати, чому права платників податків є легітимними і чому насправді звичайний українець (а не промислові гіганти чи олігархи) зі своєю середньою зарплатою у 2–3 тис. грн. є основним «спонсором» держави.

Хто утримує державу?

Уся система державних фінансів тримається на дрібних внесках мільйонів українців. Так, саме пересічний українець, а не промислові гіганти чи олігархи, чи хтось інший утримує величезний державний апарат, оплачує державні закупівлі і сплачує рахунки за усіма соціальними зобов'язаннями. На жаль, зв'язок «мої гроші → податки → державні витрати» в широкій масі майже ніхто не усвідомлює, за винятком приватних підприємців, які власноруч відносять кошти до державної скарбниці. Проте, якби не гроші рядових працівників та звичайних споживачів (покупців), то не існувало б двох третин державних доходів.

Саме пересічний українець, а не промислові гіганти чи олігархи, чи хтось інший утримує величезний державний апарат, оплачує державні закупівлі і сплачує рахунки за усіма соціальними зобов'язаннями

Цікавий факт. Середній українець, який отримував 2157 грн. «чистої»¹ заробітної платні на місяць у 2011 році (дані Держкомстату) сплачував щомісяця на утримання держави близько 2092 грн. (25102 грн. на рік!). Тобто майже стільки ж скільки отримував на руки! Як це можливо? Давайте розбиратись.

Перш за все, ми повинні говорити про податок на доходи фізичних осіб (15%²) та єдиний соціальний внесок (36.76%³). Це ті податки, ті

¹ Відповідно до Держкомстату середня зарплата у 2011 році становила 2633 грн. на місяць. Однак ця цифра відображає «брудну» зарплату.

² Або 17%, якщо доходи перевищують 10 мінімальних зарплат.

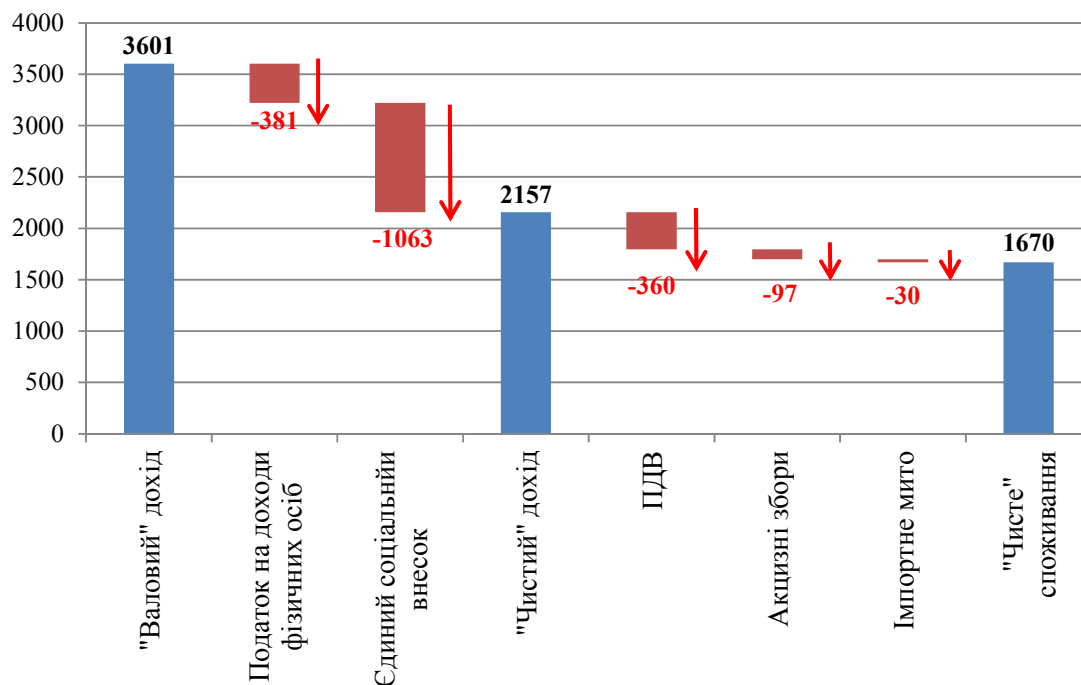
³ Ставка єдиного соціального внеску залежить від професійного ризику виробництва і може сягати 49.7%.

відрахування, які існують для більшості з нас лише теоретично. Кожен працівник нібито знає, що на зарплату здійснюються якісь нарахування, але в реальності його цікавить лише «чиста» зарплата, а все інше – це проблеми роботодавця. Та навіть більше, дуже часто працівник навіть чітко не може сказати, чи взагалі на його доходи сплачуються податки, чи його зарплата «сіра», тобто «у конверті».

Середній українець сплачує щомісяця на утримання держави стільки ж скільки отримує на руки

Проте, якби наші співвітчизники (які отримують легальні доходи) такі поцікавилися цими загадковими «відрахуваннями», то були б дуже здивовані тими сумами, які вони делегують (!) роботодавцю сплачувати за них до бюджету. У випадку тієї ж самої середньої зарплати (2157 грн.) це щомісячні 381 грн. податку на доходи (це 4572 грн. на рік), а також щомісячні 1063 грн. соціальних внесків (12756 грн. на рік). Тобто заробивши близько 3600 грн. «брудними» (враховуючі соціальні внески) на місяць середній українець автоматично віддає третину заробленого, а це потенційні 1444 грн. щомісячних витрат на сім'ю, на себе чи просто потенційні власні заощадження.

Мал. 1. Податки, які ми платимо, грн. на місяць, 2011 рік

* – Єдиний соціальний внесок на графіку включає частину внеску, яка сплачується роботодавцем та найманим працівником.

Примітка: На графіку для сумісності представлених даних податки, які сплачуються на споживання (непрямі податки), розраховуються на основі офіційного «чистого» доходу 2157 грн. на місяць. Водночас, реальні «чисті» видатки, з урахуванням тіньових доходів, дещо вищі. Цю різницю відображено у Таблиці 2. Тому реальні сплачені непрямі податки дещо більші, ніж вказано на діаграмі.

Джерело: Державний комітет статистики України, Обстеження умов життя домогосподарств, Міністерство фінансів України, оцінка CASE Україна.

Таблиця 1. Податки на роботі (з доходів, або прями податки), грн., 2011 рік

	На місяць	На рік
Середня зарплата («брудна»)*	2633	31596
Середня зарплата («чиста»)**	2157	25884
Податок на доходи фізичних осіб, 15%***	381	4572
Єдиний соціальний внесок, 3.6% («сплачується» працівником)	95	1140
Єдиний соціальний внесок, 36.76% (сплачує роботодавець)	968	11616
Загалом податків та соціальних внесків до сплати	1444	17328

* – дані Держкомстату про середньомісячну заробітну плату за усіма секторами.

** – оцінка CASE Україна.

*** – без урахування неоподаткованого мінімального доходу.

Джерело: Державний комітет статистики України, оцінка CASE Україна.

Однак «абстрактні відрахування із зарплат» – це ще не все, що платить українець на утримання держави. Приблизно четверта частина тих грошей, що працівник отримав на руки незалежно від того, чи дохід легальний чи «у конверті» (див. Таблицю 1), також «непомітно» стягується державою до бюджету у вигляді державних націнок на товари – так звані податки на споживання (ПДВ, імпортні мита, акцизи). Кожного разу, коли ми купуємо будь-що в магазині чи платимо за комунальні послуги, держава до собівартості товару / послуг додає ще свою націнку – 20% ПДВ. Якщо ж це алкоголь, тютюн чи пальне – то до цієї націнки ще додається акциз. Купуєте імпортний товар – сплачуєте ще й імпортне мито.

Іншими словами, навіть якщо громадянин власноручно не відносить кошти в державну

скарбницю і навіть якщо не отримує офіційні доходи, він все одно є «спонсором» української держави. Система побудована таким чином, щоб усі платежі здійснювалися за замовчуванням, і це можна вважати однією з ключових проблем відстороненості громадян (див. нижче) від бюджетних / громадських коштів. Однак така завуальована форма стягування податків не змінює суті питання – саме мільйони пересічних громадян утримують державу і у повному обсязі платять за все те, що нібито їм «дарує» держава і «щедрий» чиновник.

Навіть якщо громадянин власноручно не відносить кошти до скарбниці і навіть якщо не отримує офіційні доходи, він все одно є «спонсором» української держави

Таблиця 2. Податки в магазині, грн., 2011 рік

	На місяць	На рік
Середні споживчі витрати на одного працюючого,*	2873	34478
включаючи:		
Податок на додану вартість (20% до собівартості товару)	479	5746
Акцизні збори**	129	1548
Імпортне мито**	40	480
Загалом податків на споживання	648	7774

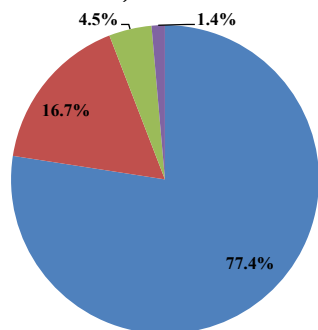
* – з розрахунку 22.0 млн. чол. економічно активного населення у віці 15–70 років на кінець 2012 року.

** – оцінка на основі загальних доходів бюджету від акцизних зборів та імпортного мита.

Примітка: споживчі витрати, зазначені у таблиці, розраховуються на основі Обстеження умов життя домогосподарств і включають тіньові доходи. Тому витрати, зазначені у Таблиці 2 перевищують «чисті» доходи, зазначені у Таблиці 1.

Джерело: Обстеження умов життя домогосподарств, Міністерство фінансів України, оцінка CASE Україна.

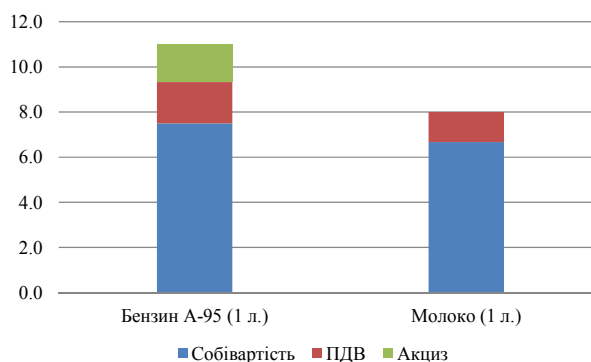
Мал. 2. З чого складається ціна товару (усереднені дані)

■ Собівартість ■ ПДВ ■ Акцизні збори ■ Імпортне мито

Джерело: Обстеження умов життя домогосподарств, Міністерство фінансів України, оцінка CASE Україна.

Мал. 3. Структура ціни, грн.

Джерело: оцінка CASE Україна.

Таблиця 3. Основні джерела наповнення бюджету (центральний та місцеві),

Джерела доходів	Млрд. грн.	Структура
Податок на додану вартість	130.1	32.6%
Податок на доходи фізичних осіб	60.2	15.1%
Податок на прибуток підприємств	55.1	13.8%
Акцизи	33.9	8.5%
Оплата за надані послуги державними установами (так звані «Власні надходження бюджетних установ»)	31.5	7.9%
Рентна плата, збори на паливно-енергетичні ресурси	21.2	5.3%
Прямі трансферти від НБУ	11.9	3.0%
Плата за землю	10.7	2.7%
Ввізне мито	10.5	2.6%
Адміністративні збори та платежі (ліцензії, державне мито, судовий збір тощо)	4.5	1.1%
Інше	29.0	7.3%
Загалом доходи бюджету	398.6	100%

Джерело: Міністерство фінансів України

Таблиця 4. Джерела наповнення пенсійного фонду

Джерела доходів	Млрд. грн.	Структура
Єдиний соціальний внесок	135.6	63.9%
Дотація на виплату пенсій (з державного бюджету)	40.6	19.1%
Покриття дефіциту (з державного бюджету)	17.8	8.4%
Позичка на покриття касових розривів (з державного бюджету)	12.4	5.8%
Інше	5.9	2.8%
Загалом доходи Пенсійного фонду	212.1	100%

Джерело: Пенсійний фонд України

На кого працює податковий агент?

Майже повна відстороненість більшості українських громадян від державного бюджету має досить чітку причину: 90% українців ніколи власноруч не сплачували податки. Більше того, серед широкої громадськості побутує думка про те, що є декілька сотень великих платників (олігархів чи державних підприємств), з яких держава стягує податки і за рахунок цього утримує соціальну сферу, допомагає малозабезпеченим, годує пенсіонерів. А оскільки бюджет – це витрати великого бізнесу, то маленькому українцю немає жодних причин перейматися корупцією та неефективністю при використанні «чужих» грошей.

Однак відсутність безпосереднього контакту з податківцями не означає, що Ви лише споживаєте з бюджету і нічого туди не сплачуєте. Просто податки з Вас стягує і відносить до скарбниці так званий *податковий агент*.

Хто такий податковий агент? Це магазин, куди Ви ходите за продуктами. Це Ваш роботодавець, який нараховує зарплату. Це комунальні служби, яким Ви сплачуєте за тепло, воду та прибирання прибудинкових територій. Іншими словами, це усі ті підприємства / установи чи навіть приватні підприємці, які мають справу з Вашими грошима.

Податковий агент – це усі ті підприємства / установи чи навіть приватні підприємці, які мають справу з Вашими грошима

Навіщо потрібен податковий агент? Держава не хоче виконувати «брудну» роботу і збирати з мільйонів дрібних платників податків невеликі «членські внески», тому делегує це завдання установам, які Вам щось продають чи які Вас наймають на роботу. Людина заплатила в магазині за цукор, і 20% від сплаченого магазин «відносить» до бюджету – це податок на додану

вартість (ПДВ)⁴. Працівник заробив підприємству гроші і собі зарплату – роботодавець відклав третину заробленого для того, щоб «передати» ці кошти до соціальних фондів та до бюджету. Усі ці стягнуті податки накопичуються податковими агентами і організовано, раз на місяць чи на квартал перераховуються до скарбниці.

Коли ми говоримо про великих платників податків, які нібито є основними годувальниками бюджету (та бюджетників), то фактично ми говоримо про великих податкових агентів

Тому, коли ми говоримо про великих платників податків, які нібито є основними годувальниками бюджету (та бюджетників), то фактично ми говоримо про великих *податкових агентів*, які зобов'язані накопичувати на своїх рахунках делеговані споживачами та найманими працівниками до сплати податки (див. Додаток №1 та Додаток №2).

Отже, виходить, що *податкові агенти* (яких звично називають платниками податків) за своєю суттю є просто посередниками між громадянами та державною скарбницею. У той же час власниками сплачених податків були, є та залишаються пересічні громадяни (покупці в магазинах та працівники на підприємствах).

Хто сплачує податок на додану вартість (ПДВ)?

Податок на додану вартість належить до найцікавіших винаходів людства. Цей податок наскрізно проходить через увесь виробничий ланцюг. І не важливо, в якому році, в якій країні

⁴ Насправді 20% ПДВ нараховується на «собівартість» товару, тобто на «чисту» вартість товару чи послуги без податків («собівартість» 100% + ПДВ 20% = ціна продажу 120%). Однак, якщо вираховувати частку ПДВ у кінцевій ціні товару, то його вага становить 16.7%.

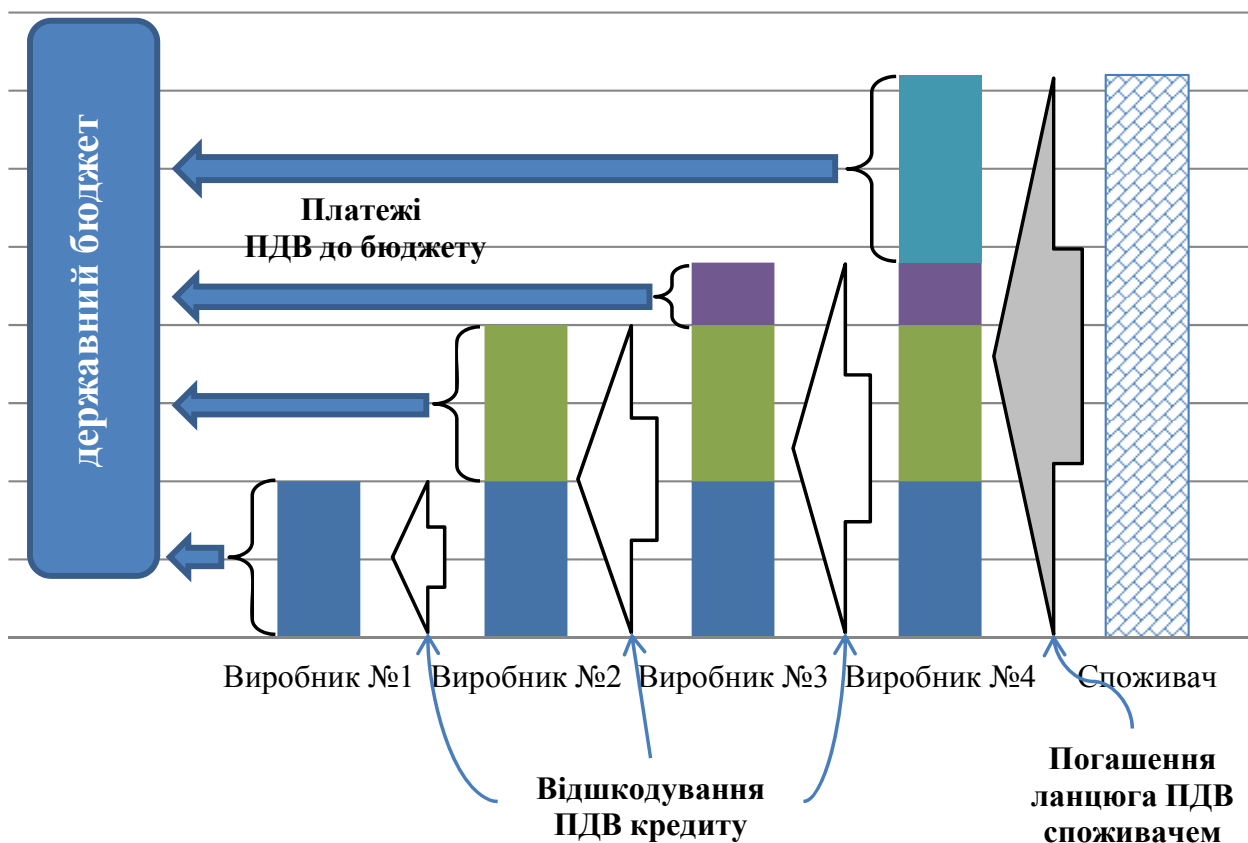
чи на якому континенті вироблялися складові для певного товару (чи навіть послуги) – врешті-решт ПДВ доходить до кінцевого споживача, який власне цей податок і сплачує.

Складність адміністрування ПДВ створює навколо цього податку не тільки багато зловживань, а й багато міфів. Один із найбільш поширених міфів полягає в тому, що ПДВ у переважній більшості сплачують великі підприємства, які купують обладнання, сировину чи інші складники для виробництва, де в ціну вже закладено ПДВ.

В основі цього бачення (підприємства – основні платники ПДВ) лежить той факт, що виробники

чи надавачі послуг вносять основну частину податку на додану вартість до бюджету авансом (див. Мал. 4.). Іншими словами, ще на етапі проміжного виробництва підприємство бере на себе додаткові витрати (пов'язані з ПДВ), закладаючи їх у ціну кінцевого товару. Наприклад, для того, щоб виробити автомобіль, автозавод купує всі необхідні складові та деталі, у вартість яких уже «зашито» ПДВ. Таким чином виробник кредитує бюджет, а сплачений ПДВ так і називається – податковий кредит. Однак щойно продукт потрапляє до рук кінцевого споживача, всі витрати, пов'язані з ПДВ, відшкодовуються з кишені покупця в повному обсязі.

Мал. 4. Умовна схема кредитування бюджету через ПДВ

Найяскравіше факт **оподаткованості кінцевого споживання** демонструє механізм відшкодування експортного ПДВ. Фактично йдеться про те, що держава повертає виробнику сплачений авансом податок, якщо вироблений товар чи послуга продається за межами України, тобто покупцем є підприємство чи громадянин, який не зобов'язаний сплачувати податки чужій для нього державі (в даному випадку Україні).

ПДВ наскрізно проходить через увесь виробничий ланцюг і врешті-решт доходить до кінцевого споживача, який власне цей податок і сплачує

Але ж кінцевими споживачами дуже часто (якщо не в більшості випадків) і є виробники, тобто великі підприємства – влучно помітить спостережливий читач. Адже, коли купується обладнання (той же автомобіль чи бурова установка) і при цьому сплачується ПДВ, це є інвестиція, яка буде окупуватися протягом багатьох років, і в даний конкретний рік саме ці інвестиційні витрати й будуть кінцевим споживанням – протягом наступних 12 місяців ніхто з покупців не буде відшкодовувати виробнику цей ПДВ.

І дійсно, «розмазаність» ПДВ між періодами може наштовхувати на такі висновки. І це є ще однією причиною, чому ПДВ вважається «податком великих підприємств». Зробивши інвестицію, виробник не просто дає державі кредит у вигляді ПДВ, він дає державі довгостроковий кредит, який йому повертається роздрібними покупцями невеликими внесками протягом багатьох років. Адже, яку б інвестицію Ви не розглядали (за винятком виробництва зброї для армії чи інших продуктів / послуг для громадських потреб), усі інвестиції мають на меті продаж кінцевих продуктів звичайним покупцям. Якщо ми говоримо про виробництво сталі чи металевої продукції, то маємо на увазі покупців нерухомості чи автомобілів, для

створення яких ця сталь використовується. Якщо ми говоримо про бурову установку, то маємо на увазі автолюбителів, які купують бензин, вироблений з нафти, видобутої цією установкою.

Іншими словами, не важливо коли і за яких умов підприємство кредитувало державу сплатою ПДВ – у кінцевому результаті цей кредит погашає пересічний громадянин зі своєї кишені.

Скільки платять мікропідприємці?

Важливість приватних підприємців («спрошенців») для бюджету завжди ставилася під сумнів. Високопосадовці завжди нарікали на незначущість цієї групи українців для наповнення скарбниці. І дійсно, у 2012 році навіть після підняття ставок оподаткування для «спрошенців» доходи від єдиного податку становили лише 4.8 млрд. грн., або 1.1% від загальних доходів бюджету, що становить близько 3632 грн. з кожного підприємця на рік. І навіть 4572 грн. єдиного соціально внеску, які сплачують «спрошенці»⁵ на рік, не значно посилюють їх позицію у порівнянні з податками, що сплачує пересічний найманий працівник (25102 грн. на рік).

Окрім того, що підприємець заробляє гроші для себе і сплачує сукупно близько 20 тис. грн. податків на рік, він ще дає можливість заробити іншим людям та, відповідно, створює можливість для поповнення скарбниці податками з найманих працівників

⁵ Дані на 2012 рік з урахуванням, що «спрошенець» сплачував 34.7% від мінімальної зарплати.

Таблиця 5. Податки зі «спрощенця», грн.

	На місяць	На рік
Середні витрати «спрощенця»,*	4150	49800
включаючи:		
Податок на додану вартість (20% до собівартості товару)	692	8304
Акцизні збори	260	3120
Імпортне мито	80	960
Податки на споживання	1032	12384
Єдиний податок**	303	3632
Єдиний соціальний внесок***	381	4572
Загалом сплачених податків	1716	20588

* – дані за 2011 рік.

** – дані, наведені станом на 2012 рік, коли ефективна ставка оподаткування «спрощенців» була збільшена (див. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності», від 4 листопада 2011 року N 4014-VI).

*** – з розрахунку мінімально допустимої ставки 34.7% від мінімальної зарплати станом на 2012 рік.

Джерело: Обстеження умов життя домогосподарств, Міністерство фінансів України, оцінка CASE Україна.

Однак прямі податки зі «спрощенців» – це лише частина того, що вони роблять для українського суспільства та державного бюджету (або краще сказати для громадських фінансів). Є ще так звані «побічні ефекти».

Перший «побічний ефект» – це податки на споживання. Відповідно до Обстеження умов життя домогосподарств у 2011 році середній місячний дохід від підприємницької діяльності становив 4150 грн. Це означає, що щомісяця підприємець витрачав 1032 грн. на ПДВ, акцизи, імпорнтні мита. Звичайно, тут можна багато сперечатися про справедливість, оскільки найманий працівник платить більше податків із доходів, а підприємець зі споживання, але факт залишається фактом – за рік середньостатистичний підприємець вносить до

бюджету через непрямі податки близько 12.4 тис. грн.

Другий «побічний ефект» – це створення робочих місць для найманих працівників. Окрім того, що підприємець заробляє гроші для себе і сплачує сукупно близько 20 тис. грн. податків на рік, він ще дає можливість заробити іншим людям та відповідно створює можливість для поповнення скарбниці податками з найманих працівників. Наприклад, у 2011 році завдяки «спрощенцям» (1.3 млн. чол.) підтримувалося близько 1 млн. найманих працівників. Іншими словами, майже кожен підприємець, який власноруч сплатив до бюджету 20.6 тис. грн., додатково ще створив можливість для сплати 25.1 тис. грн. (див. Таблиця 1 та Таблиця 2) через свого найманого працівника.

Хто кого годує – регіональний розріз

Нерівність регіонального розвитку завжди провокувала питання: хто кого годує в нашій державі? Східні, промислові регіони завжди вказували на свою домінуючу роль у наповненні бюджету. В той же час менш розвинені аграрні регіони (переважно західні) говорять про свою самодостатність. Де ж правда в цій дискусії?

Ми можемо говорити про те, що працююче населення годує пенсіонерів, ми можемо говорити, що центральний уряд існує за рахунок місцевих бюджетів, однак ми не можемо казати, що одні регіони годують інші

Як показує наш аналіз, відповідь на це питання лежить дещо в іншій площині, ніж її зазвичай шукають. Справа в тому, що ми можемо говорити про те, що працююче населення годує пенсіонерів, ми можемо говорити, що центральний уряд існує за рахунок місцевих бюджетів, однак ми не можемо казати, що одні регіони годують інші. Навіть у випадку з

Києвом, який є чистим донором центрального бюджету, не має підстав говорити про повноцінне «донорство», оскільки все тримається на доходах головних офісів великих податкових агентів, які розташовані в Києві. А ми вже говорили, що податковий агент – це лише посередник між платником податку і скарбницею, і без доходів, зібраних у регіонах, статус «донора» для Києва навряд чи був би доступним.

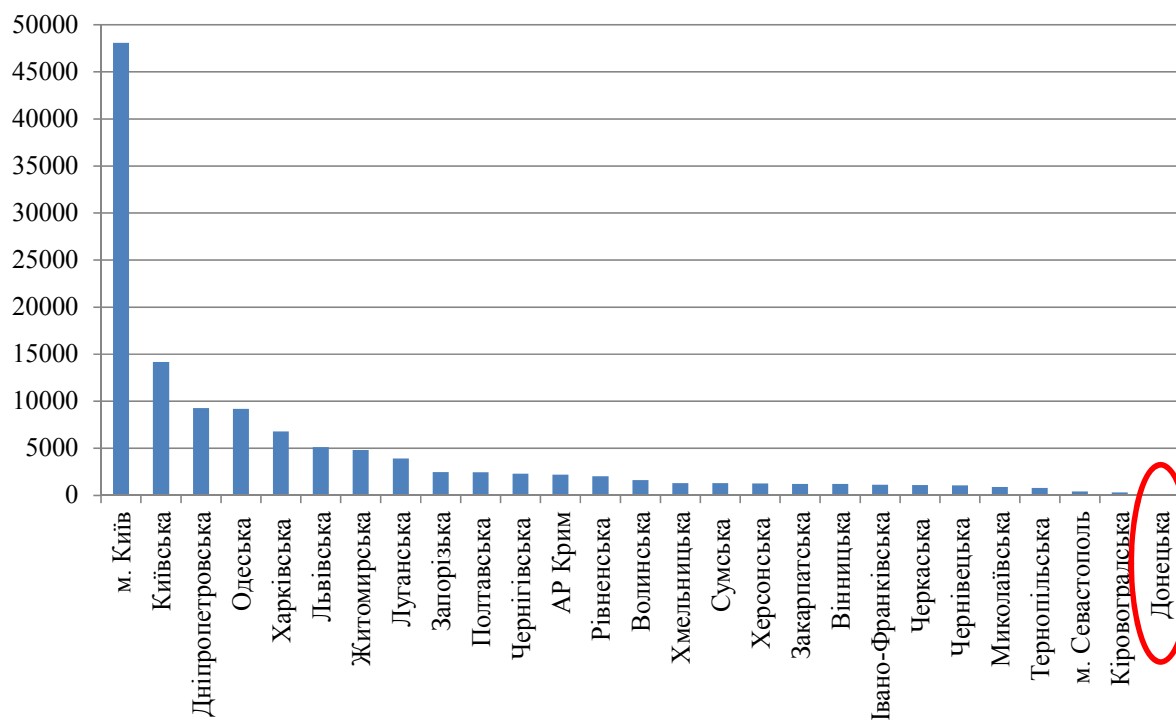
Розвинені промислові регіони, які сумарно вносять великі податки до скарбниці, є одночасно і найбільшими споживачами цих бюджетних коштів

«Але ж не може так бути, що розвинені промислові регіони менш важливі для бюджету, ніж депресивні аграрні!» – помітить читач. А тому перший момент, який потрібно зрозуміти, розглядаючи регіональне питання, – це те, що

розвинені промислові регіони, які сумарно вносять великі податки до скарбниці, є одночасно і найбільшими споживачами цих бюджетних коштів. Яскравим підтвердженням цієї тези є той факт, що заможний донецький регіон є аутсайдером у сплаті податку на додану вартість до бюджету. І причина цього – значні відшкодування експортного ПДВ компаніям із донецькою пропискою (див. Мал. 5.): якщо у 2011-му році сплата ПДВ по області становила 15.3 млрд. грн., то відшкодування – 15.2 млрд. грн. (див. Додаток 3).

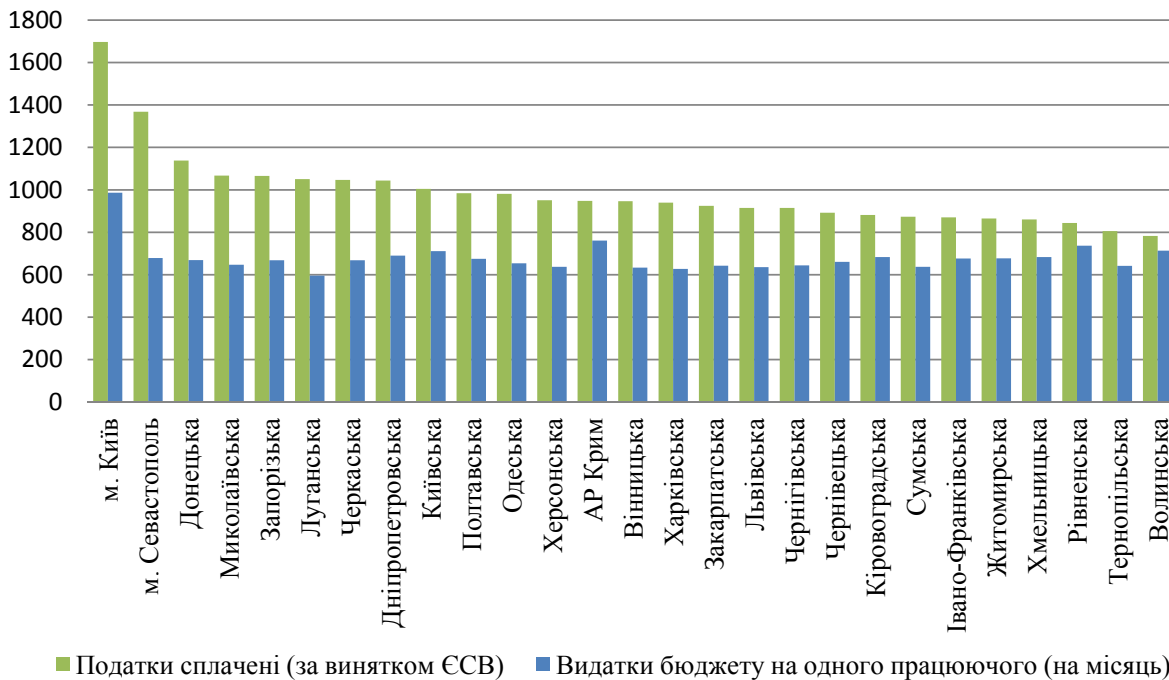
Більше того, якщо дивитись у розрахунку на одного працюючого, то кожен регіон України сплачує податків до центрального бюджету більше, ніж отримує назад. Іншими словами, якщо певний окремих регіон і «виходить в плюс» по балансу сплачених податків/ отриманих бюджетних відшкодувань, то ці кошти йдуть не на підтримку інших регіонів, а на утримання центрального бюджету і на виконання загальнодержавних функцій.

Мал. 5. Сплата ПДВ до бюджету (за вирахуванням відшкодувань експортерам), млн. грн.

Джерело: Державна податкова адміністрація України.

Мал. 6. Податки до «центру»

Джерело: Державний комітет статистики України, Міністерство фінансів України, оцінка CASE Україна.

Звичайно, тут постає питання, що без центрального уряду і без загальнодержавних функцій, які виконують армія, міліція, суди, прокуратура, не обійтись. І тут дійсно певні регіони відіграють більш суттєву роль у годуванні силовиків, ніж інші, однак і тут є цікавий нюанс. Набагато більш витратними в цьому процесі «годування когось» є навіть не силові органи чи Адміністрація Президента, а літні люди, тобто пенсіонери.

Як показано на графіку нижче, кожен регіон України (за винятком Києва) не в стані самостійно утримувати своїх пенсіонерів. У тій же ж Донецькій області, щоб прогодувати своїх місцевих пенсіонерів, кожен працюючий донеччанин у 2011 році повинен був би щомісяця сплачувати в Пенсійний Фонд 1037 грн. (див. Додаток 4 та Додаток 5). Однак в реальності «соціальні» нарахування на зарплату в середньому становили всього 645 грн. на місяць на одного працюючого. Як наслідок, щоб утримувати донецьких пенсіонерів, із центрального бюджету потрібно було додавати

близько 392 грн. на одного працюючого. Іншими словами, майже все, що донеччанин «переплатив» до центрального бюджету у вигляді податків (близько 470 грн. на місяць⁶), було витрачено на утримання своїх же донецьких пенсіонерів.

У цьому контексті знову постає питання Києва, оскільки навіть за соціальними нарахуваннями столиця є донором пенсійного фонду. Однак, як зазначалося вище, через роль столиці як головної «гавані» найбільших податкових агентів потрібно сприймати донорство Києва всього-навсього як делеговане адміністрування єдиного соціального внеску.

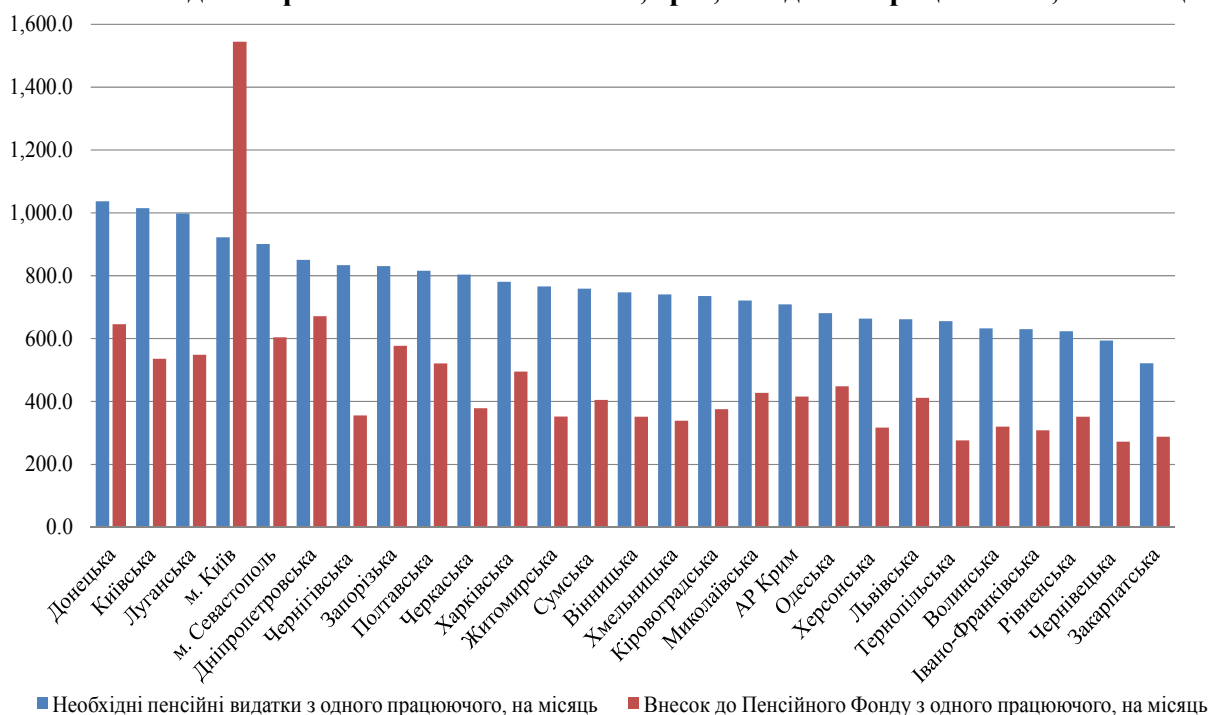
⁶ У 2011 році середньостатистичний донеччанин сплатив до бюджету близько 1139 грн. (на місяць), що включає податки на споживання та податок на доходи фізичних осіб. З бюджету (без врахування Пенсійного Фонду) на одного працюючого в Донецькій області було витрачено 669 грн. на місяць. Різниця між сплаченими податками і «спожитими» видатками становить 470 грн. «переплат».

Отже, якщо аналізувати регіональний розріз сплати податків, то важливим є те, що навіть найбільш депресивні регіони України є досить самодостатніми в плані забезпечення себе податковими надходженнями та соціальними внесками. Картину значно спотворює централізоване адміністрування основних податків (див. звіт [«Міжбюджетні відносини: в пошуках «золотої середини»](#) від 31 серпня 2012 року) і провідна роль Києва як основного податкового агента країни. Втім, коли проводити аналіз із мікрорівня, відштовхуючись від оцінок непрямих податків, то ми бачимо (див. Мал. 9.), що податкові внески жителів різних

регіонів не на стільки кардинально відрізняються між собою (Київ знову виняток). І навіть якщо певний регіон «переплачує» до бюджету, то ця переплата в першу чергу йде на утримання його ж регіональних пенсіонерів або на «годування» центрального уряду.

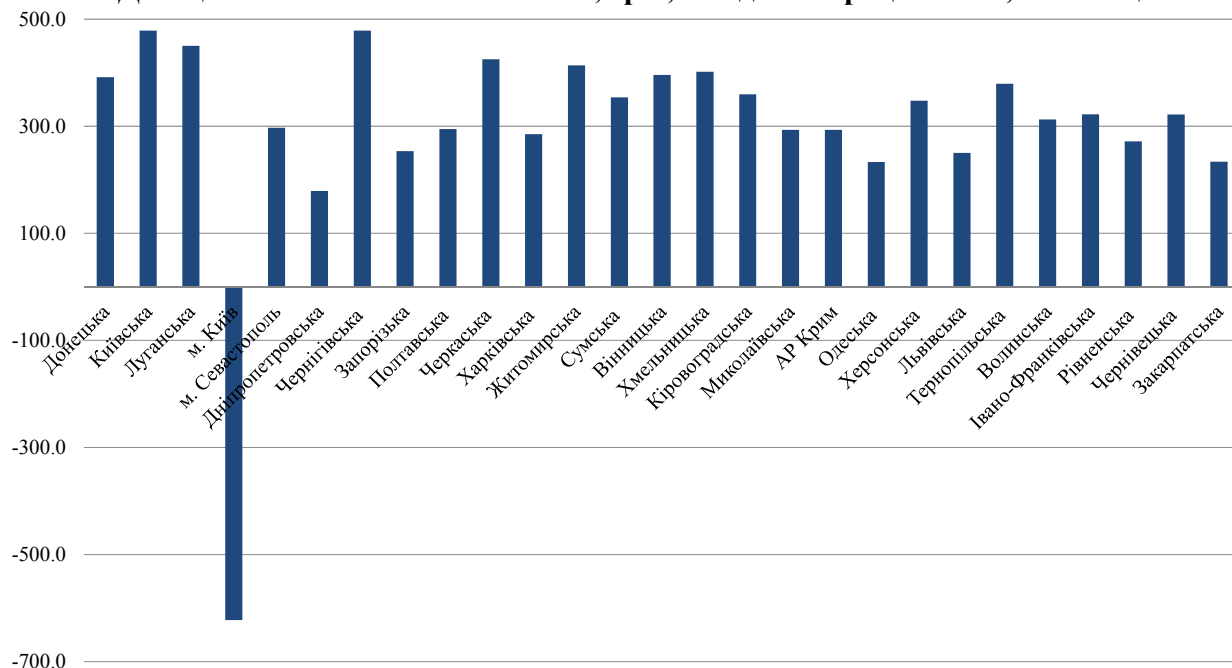
Навіть найбільш депресивні регіони України є досить самодостатніми в плані забезпечення себе податковими надходженнями та соціальними внесками

Мал. 7. Необхідні та фактичні пенсійні внески, грн., на одного працюючого, на місяць

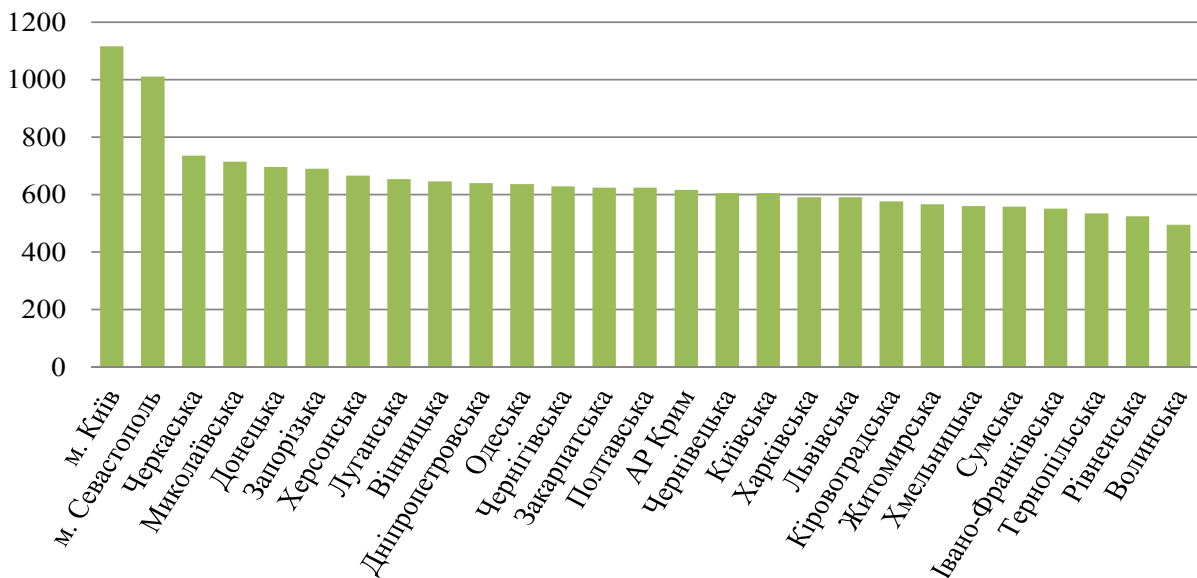
Джерело: Державний комітет статистики України, Пенсійний фонд України, оцінка CASE Україна.

Мал. 8. Дотація на пенсійне забезпечення, грн., на одного працюючого, на місяць

Джерело: Державний комітет статистики України, Пенсійний фонд України, оцінка CASE Україна.

Мал. 9. Податки на споживання (ПДВ, акцизи, імпортерне мито), грн., на одного працюючого, на місяць

Джерело: Обстеження умов життя домогосподарств, Міністерство фінансів України, оцінка CASE Україна.

За що ми платимо податки?

Отже, щомісяця пересічний українець сплачує державі близько 2092 грн. (25102 грн. на рік). На що дають право ці гроші? Адже за таку суму можна винайняти «особистого» чиновника на півставки (50% зарплати середньостатистичного держслужбовця), можна прогодувати двох із половиною пенсіонерів (мінімальна пенсія близько 800 грн.) чи навіть утримувати цілий рік три малозабезпечені сім'ї⁷.

Тут має прозвучати вже звичний «демотиватор» про те, що держава нам дає набагато більше, ніж ми платимо до бюджету. І що держава за нас «доплачує». Окрім цього, кожен чиновник обов'язково додасть про хронічну недостатність коштів. Іншими словами – а що ж ви хочете за свої смішні гроші?

Однак щоб зрозуміти на що ми маємо право, а на що ні, давайте поглянемо на рахунок, який ми сплачуємо щороку за державні послуги (див. Таблицю 6).

Щоб зрозуміти на що ми маємо право, а на що ні, потрібно поглянути на рахунок, який ми сплачуємо щороку за державні послуги

Перше, що впадає в око, – це шалені витрати на утримання пенсіонерів та соціально незабезпечених. Фактично кожен працівник у 2011 році віддав майже 16 тис. грн. (2/3 сплачених податків) для того, щоб утримувати когось ще, окрім своєї сім'ї. Без сумніву, підтримка літніх людей та людей з особливими потребами – це важливо з усіх точок зору. Однак справедливість такої «підтримки» ставиться під сумнів, коли ми згадаємо, що до людей з особливими потребами в нашій державі законодавство відносить можновладців та інших

⁷ Допомога малозабезпеченій сім'ї з двох дорослих та однієї дитини не перевищувала 600 грн. у 2011 році.

заможних «пільговиків». Нагадаю, що найбільш бідне населення отримує лише близько 30% коштів, виділених на соціальні потреби⁸.

На сплачені податки громадянин має право на індивідуальний місячний курс від Міністерства освіти

Втім попри величезні витрати на соціальні потреби українець також оплачує багато інших державних послуг. Зокрема у 2011 році кожен працюючий заплатив 2.5 тис. грн. (а це півтори місячної зарплати на той період) за «безкоштовну» освіту. З першого погляду, ця цифра не вражає, однак якщо врахувати, що середня зарплата у сфері освіти становила 2000 грн. на місяць у 2011 році, то фактично цим внеском платник податку отримав право індивідуального місячного курсу від Міністерства освіти. Інше питання, наскільки ефективно Міносвіти використовує ці кошти. Більш детально про ефективність використання коштів та проблеми освіти можна прочитати у звіті [«Реформа освіти в Україні»](#) від 25 січня 2013 року.

⁸ Більше про низьку ефективність соціальних видатків дивіться у звіті [«Соціальний захист по-українськи, або Куди поділися гроші»](#), від 9 березня 2012 року.

Таблиця 6. Рахунок за державні послуги, сплачений у 2011 році

Придбана послуга	Вартість, грн.	Структура
Державний апарат	768	3.1%
Відсотки по державному боргу	709	2.8%
Армія	392	1.6%
Міліція, прокуратура, суди	967	3.9%
Субсидії сільському господарству	226	0.9%
Субсидії шахтарям	301	1.2%
Ремонт доріг	505	2.0%
Охорона навколишнього природного середовища	115	0.5%
Розвиток житлово-комунального господарства	257	1.0%
Охорона здоров'я	1450	5.8%
Духовний та фізичний розвиток	319	1.3%
Освіта	2555	10.2%
Підтримка малозабезпечених та соціально незахищених	1297	5.2%
Інше	660	2.6%
Утримання пенсіонерів	14581	58.1%
УСЬОГО	25102	100%

Джерело: Міністерство фінансів України, Пенсійний фонд України, оцінка CASE Україна.

Досить подібна ситуація з витратами на «безкоштовну» медицину (про ефективність медичної сфери читайте у звіті [«Реформа охорони здоров'я: важкі перші кроки»](#) від 11 липня 2012 року). Сплативши 1.5 тис. грн. у 2011 році, громадянин, звичайно, не повністю покриває всі потенційні витрати у випадку хвороби. Однак звичайна людина і послугами медичних закладів користується не кожен день. Для порівняння, якщо б платник податків мав вибір, то за ці кошти можна було б оформити медичну страховку на послуги від 20 до 100 тис. грн. на рік. І це була б кращі послуги ніж у звичайні лікарні.

За сплачені кошти на утримання медицини платник податку може оформити медичну страховку на медичні послуги від 20 до 100 тис. грн. на рік

Цікавою є цифра, яку ми сплачуємо за послуги міліції, прокуратури та судів (близько 1000 грн. на рік). Фактично це в два рази перевищує вартість утримання українського війська. Ця сума навіть більша, ніж ми платимо за роботу «армії» чиновників, про надмірну чисельність якої говорить кожен новий президент чи уряд. При цьому про якість правоохоронних послуг чи послуг правосуддя мало хто з наших співвітчизників відгукується позитивно. Що вже говорити про додаткові збори (наприклад, судовий збір), які стягуються у випадку фактичного використання послуг правоохоронної системи.

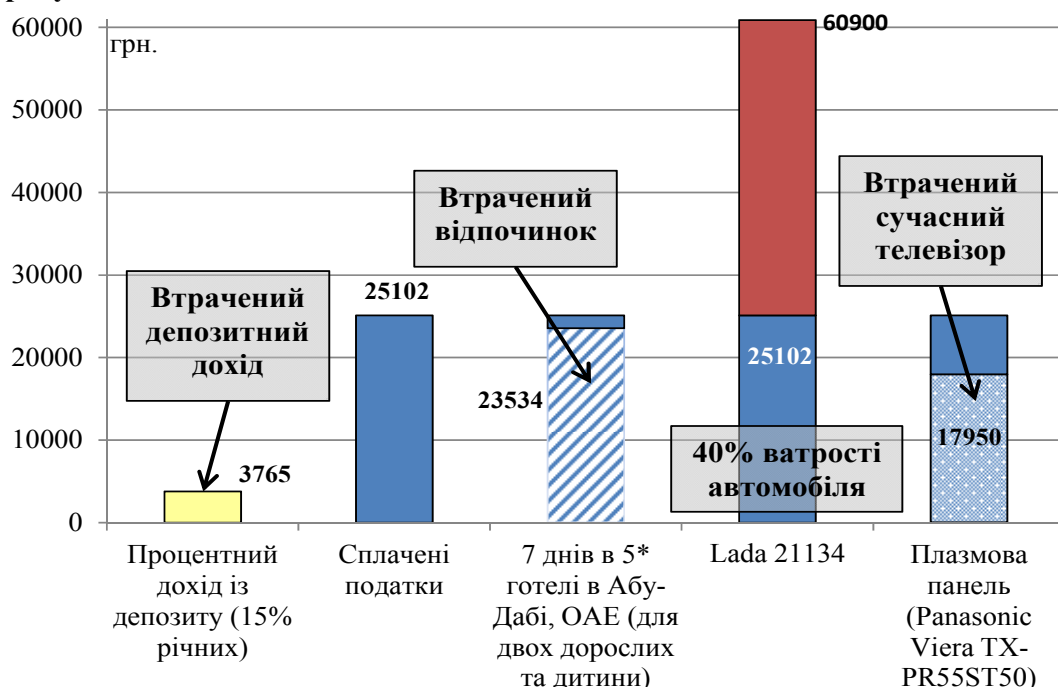
Можна і далі продовжувати аналіз рахунку за державні послуги. Цікавими є і витрати на ремонт доріг, і постійні видатки на обслуговування державного боргу (сам держборг – це окреме питання). Однак основне, що потрібно зрозуміти, – кожен українець справно оплачує свій рахунок за послуги держави і має право не тільки на вдячність пенсіонерів, але

також на всі інші послуги, за які цей рахунок і виставляється. Специфіка (примусовість) оплати державних послуг постійно спокушає «монополіста» (державу) завищувати ціну за свою роботу (недофінансування – це проблема №1 для чиновників). Однак кожен повинен пам'ятати, що «за свої смішні гроші» платник податку може знайти собі достойну альтернативу і «безкоштовній» державній освіті, і «безкоштовній» державній медицині. А тому

платник податку, має повне право на достойну якість оплачених послуг. Інакше навіщо тоді платити податки?

За кошти, сплачені державі, громадянин може знайти собі достойну альтернативу і «безкоштовній» державній освіті, і «безкоштовній» державній медицині

Мал. 10. Яка альтернатива сплаченим податкам, або Що я втрачаю, сплативши державний рахунок?

Джерело: оцінка CASE Україна, www.tui.ua, rozetka.com.ua, www.avtocentr.com.ua.

Звідки взяти свідомих платників податків, і чому це важливо?

Отже, державні рахунки врешті-решт оплачує звичайний громадянин. І не важливо, чи це є власник компанії, чи звичайний найманий працівник. Навіть пенсіонери і «неофіційні» працівники теж платять за утримання держави. Але чому розуміння цього факту настільки важливе і заслуговує на всебічну увагу?

Справа в тому, що і проблеми марнотратства, і проблеми корупції, і хронічно неякісні громадські (державні) послуги не можна вилікувати лише централізованим шляхом. Значна частина цієї роботи лежить на плечах простих громадян. Приклад із приватного сектора: яке б не було ефективно керівництво супермаркету, якість обслуговування ніколи не буде достатньо високою, якщо тисячі звичайних покупців не сигналізуватимуть своїми грошима та відгуками про те, що подобається, а що ні.

Звичайно, у випадку з державою спілкування «покупець – постачальник послуг» дещо складніше, оскільки держава за визначенням є монополією, і відмова від державних послуг карається законом. Однак в цілому відстоювання прав споживача в супермаркеті та відстоювання прав платника податку (споживача громадських послуг) в державних органах за своєю суттю одне і те ж.

«У теорії це дійсно так, – відповідь читач. – Однак на практиці український «споживач» абсолютно безправний і безпомічний. Особливо коли йдеться про відносини з державою в особі конкретного чиновника. Досвідчений корупціонер завжди зуміє поставити свого «клієнта» в такі умови, що хабар буде найбільш зручним варіантом. Та й загалом, у нашій культурі якимось не прийнято та соромно «качати свої права» – суспільство просто засуджує тих «ненормальних скандалістів», які замість мовчазної згоди намагаються захищатися.»

І це дійсно так. Проблема настільки глибоко «зашията» в самих українських громадянах (досі homo soveticus), що потрібно починати з

усвідомлення простих речей. І у випадку з марнотратством і корупцією у сфері державних фінансів потрібно почати з побудови розуміння того, що немає абстрактної держави, яка всіх годує, а є мільйони громадян, які роблять внески, щоб підтримувати літніх людей; є мільйони більш заможних українців, які допомагають менш заможним; і є велика країна з багатьма регіонами, які у складчину наймають на роботу чиновників, щоб ті ефективно використовували по крупинкам зібрані кошти на освіту, на медицину тощо.

Немає абстрактної держави, яка всіх годує, а є мільйони громадян, які роблять внески, щоб підтримувати літніх людей; є мільйони більш заможних українців, які допомагають менш заможним; і є велика країна з багатьма регіонами, які у складчину наймають на роботу чиновників, щоб ті ефективно використовували по крупинкам зібрані кошти на освіту, на медицину тощо.

Який тоді повинен бути план дій? Звідки з'являться ті самі свідомі платники податків, які не будуть миритися з казнокрадством та будуть активно чинити опір «знизу» і корупціонерам, і «комбінаторам» державних закупівель?

Універсальної відповіді не існує, однак є така пропозиція:

- 1) Потрібно проводити активну роз'яснювальну роботу з представленням (та співставленням) фактів того, що будь-який громадянин оплачує державні рахунки (наприклад, як у цьому звіті). Ця роз'яснювальна робота повинна брати за основу не стільки абстрактні мільйони чи мільярди гривень, які звичайний громадянин навіть уявити не може, а

робити акцент на особистих платежах окремо взятого українця: щоб було чітко зрозуміло, яку альтернативу конкретний українець втрачає, коли оплачує рахунок від держави.

- 2) Потрібно всіляко підтримувати обов'язкове загальне (без винятків) декларування доходів усіма громадянами. Міністерство доходів і зборів обстоює важливість загального декларування доходів, оскільки це, можливо, підвищить податкові збори. Однак ця регулярна справа (декларація доходів) має набагато більш важливе та фундаментальне значення – громадяни в примусовому порядку будуть отримувати інформацію про те, скільки вони сплатили (з них стягнули) податків до бюджету. Таке регулярне інформування створить підґрунтя для появи свідомих платників податків.
- 3) Ефективним інструментом роз'яснювальної роботи може стати введення практики інформування про «валову» зарплату та соціальні відрахування під час прийому на роботу та регулярних розрахунків із працівниками (роздруківки в доступному вигляді із зазначенням ПДФО⁹ та ЄСВ¹⁰). Інформування про «валову» винагороду ставить працівника перед необхідністю розрахунку «чистої» зарплати та інформує про додаткові платежі, які стягуються до Пенсійного фонду. Така регулярна справа

також створює умови для формування свідомого платника податків.

- 4) Важливим елементом виховання свідомих платників податків може бути додаткове акцентування уваги покупця на сплачених податках у фіскальних чеках. На даний момент фіскальні чеки містять інформацію про сплачений ПДВ, однак у випадку з українськими громадянами бажано давати додаткові роз'яснення з приводу значення цієї суми. Наприклад, можна окремо вітати покупця з тим, що він сплатив певну суму податків до скарбниці і інформувати, що ефективність використання сплачених коштів він може перевірити у звітах Міністерства фінансів або на певних інформаційних ресурсах.
- 5) Дієвим кроком для виховання свідомості платників податків серед молоді було б введення до навчальних планів середньої школи та вищих навчальних закладів спеціальних занять, на яких учні старших класів / студенти отримували б інформацію про те, хто є платником податків. Очевидно, що цей крок матиме сильне політико-економічне значення, тому для здійснення цього кроку потрібні сприятливі політичні передумови.
- 6) Наступним кроком повинна стати самостійна сплата соціальних внесків і податків із доходів. В українських умовах власноручна сплата податків – це досить віддалена перспектива (не в останню чергу через відсутність у Міністерства податків та зборів досвіду безпосередньої взаємодії з мільйонами громадян), однак така практика є обов'язковою, якщо ми

⁹ Податок на доходи фізичних осіб.

¹⁰ Єдиний соціальний внесок.

хочемо, щоб наша держава перейшла на інший рівень розвитку. З одного боку – це підвищує рівень відповідальності при сплаті податків, оскільки замовчування доходів вже буде свідомим порушенням закону. А з іншого – віднісши власноруч гроші до скарбниці, українець обов'язково задасться питанням: а за що саме я сплатив ці гроші? Тому підтримка такого кроку та всебічне роз'яснення необхідності переходу до самостійної сплати податків надзвичайно важливі.

податків. Підібрані приклади будуть розширюватися та доопрацьовуватися для кращої наочності. Запропонований план подальших кроків є відкритим для уточнення. Втім основна ідея – середній українець і є «спонсором» держави – залишатиметься незмінною. А вся наступна робота стосуватиметься якомога більш простого та яскравого донесення цього «посилу» до щонайширшого загалу наших співвітчизників.

- 7) Інструменти громадського контролю. Важливим продовженням виховання активної позиції у платників податків повинно стати створення діючих (не бутафорних) інструментів громадського контролю за громадськими (державними) фінансами. Таким інструментом може бути право громадян (об'єднань громадян) проводити розслідування та виступати позивачами від імені платників податків у разі виявлення випадків корупції або марнотратства з боку чиновників. На прикладі дієвості Закону «Про доступ до публічної інформації», коли прості громадяни отримали певні повноваження держслужбовців (а саме робити інформаційний запит), можна очікувати, що певне розширення прав громадян у сфері контролю за державними витратами також матиме позитивний вплив.

*

*

*

Насамкінець потрібно зазначити, що цей звіт є лише першою, можна навіть сказати, експериментальною спробою відновлення розуміння того, хто насправді є платником

Додаток 1. Збір деяких податків за секторами економіки, тис. грн., 2012-й рік

Вид діяльності	Інформація про збір з акцизного податку з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції) до зведеного бюджету станом на 01.01.2013	Інформація про збір з податку на доходи фізичних осіб до зведеного бюджету станом на 01.01.2013	Інформація про збір податку на прибуток до зведеного бюджету станом на 01.01.2013	Інформація про збір з ПДВ до зведеного бюджету станом на 01.01.2013	Всього за чотирма податками (без врахування відшкодування ПДВ)
Переробна промисловість	27,154,741.18	10,672,367.18	11,139,627.79	13,702,935.63	48,966,736.15
у т.ч.:					
Виробництво транспортних засобів та устаткування	84,636.58	1,077,625.18	2,411,620.99	722,853.18	3,573,882.75
Металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів	9.46	2,461,230.70	79,052.77	875,214.79	2,540,292.93
Виробництво машин та устаткування	0	1170428.89	1203603.07	617111.26	2,374,031.96
Торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	75,015.68	5,330,871.11	10,775,707.43	17,276,271.88	16,181,594.22
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	1,403,154.60	3,301,477.11	11,370,217.78	6,242,112.59	16,074,849.49
Державне управління	0	10376103.28	58873.64	979940.48	10,434,976.92
Діяльність транспорту та зв'язку	333.84	4,941,899.74	5,294,011.37	7,642,232.05	10,236,244.95
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	518.35	3,110,009.55	5,676,921.09	10,920,800.09	8,787,448.99
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	61.17	2,959,477.67	4,139,059.55	9,262,977.60	7,098,598.39
Фінансова діяльність	0	3464965.46	2372792.87	679056.12	5,837,758.33
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	44,741.37	4,234,765.52	371,890.91	840,861.19	4,651,397.80
Охорона здоров'я	0.17	4352162.46	131340.32	485794.71	4,483,502.95
Освіта	0	3632380.03	43874.98	218802.64	3,676,255.01
Будівництво	14.97	1,814,124.18	1,281,786.62	4,267,045.32	3,095,925.77
Надання комунальних та індивідуальних послуг у сфері культури та спорту	8.89	672775.05	110691.7	540243.55	783,475.64
Діяльність готелів та ресторанів	414.63	195,399.08	114,799.83	304,252.48	310,613.54
УСЬОГО	28,660,975.29	68,092,390.46	55,793,018.56	83,210,664.13	-

Джерело: Державна податкова служба України.

Додаток 2. Податки на імпорт за галузями економіки, 2012-й рік, тис. грн.

Назва галузі (УКТЗЕД)	Сплачене ввізне мито	Сплачений акциз	Сплачене ПДВ	Сплачено всього
1-24 Продовольчі товари та продукція сільського господарства	2,227,634	58,162	12,322,391	14,608,188
25-26 Мінеральні продукти	116,712	0	1,719,860	1,836,572
27 Паливно-енергетичні товари	42,773	6,081,758	17,901,165	24,025,696
28-40 Продукція хімічної промисловості, каучук	1,992,988	3,317	15,083,778	17,080,083
41-43 Шкірсировина, хутро та вироби з них	131,144	0	294,877	426,021
44-49 Деревина та целюлозно-паперові вироби	8,130	0	2,912,157	2,920,287
50-67 Текстиль, текстильні вироби, взуття	1,896,639	0	4,878,209	6,774,848
68-70 Вироби із каміння, скла, кераміки	510,087	0	1,835,281	2,345,367
72-83 Метали та вироби з них	616,898	0	7,768,617	8,385,516
84-90 Машини, устаткування та транспорт	4,932,562	1,167,322	31,031,120	37,131,004
91-97 Інші товари	278,384	0	1,845,245	2,123,628
УСЬОГО:	12,753,953	7,310,559	97,592,699	117,657,211

Джерело: Державна митна служба України.

Додаток 3. Інформація про податок на додану вартість за 2011 рік, тис. грн.

№ з/п	Назва регіону	Збір податку на додану вартість із ввезених на територію України товарів (робіт, послуг)	Збір податку на додану вартість із вироблених в Україні товарів (робіт, послуг)	Бюджетне відшкодування податку на додану вартість коштами	Збір податку на додану вартість (загалом за вирахуванням відшкодування)
1	АР Крим	1,100,487.4	1,656,665.0	554,456.0	2,202,696.4
2	Вінницька	641,481.9	787,756.0	221,584.0	1,207,653.9
3	Волинська	1,562,264.7	415,553.0	344,858.0	1,632,959.7
4	Дніпропетровська	9,298,644.3	6,127,190.0	6,150,634.0	9,275,200.3
5	Донецька	6,610,860.4	8,650,400.0	15,192,833.0	68,427.4
6	Житомирська	4,492,896.9	563,010.0	226,288.0	4,829,618.9
7	Закарпатська	1,101,841.5	401,433.0	287,597.0	1,215,677.5
8	Запорізька	3,475,738.4	1,993,708.0	3,001,985.0	2,467,461.4
9	Івано-Франківська	1,192,688.6	471,880.0	536,670.0	1,127,898.6
10	Київська	12,876,812.5	2,209,238.0	900,767.0	14,185,283.5
11	Кіровоградська	430,427.3	352,236.0	479,893.0	302,770.3
12	Луганська	2,509,905.6	2,380,243.0	962,823.0	3,927,325.6
13	Львівська	3,333,219.6	2,113,370.0	316,091.0	5,130,498.6
14	Миколаївська	1,400,441.0	790,952.0	1,289,782.0	901,611.0
15	Одеська	7,850,417.8	3,001,541.0	1,650,725.0	9,201,233.8
16	Полтавська	2,153,178.9	2,217,568.0	1,910,555.0	2,460,191.9
17	Рівненська	1,664,136.2	423,366.0	67,363.0	2,020,139.2
18	Сумська	1,444,636.1	554,530.0	719,530.0	1,279,636.1
19	Тернопільська	503,667.9	330,933.0	39,208.0	795,392.9
20	Харківська	3,760,703.2	3,749,129.0	717,299.0	6,792,533.2
21	Херсонська	931,521.1	390,982.0	69,917.0	1,252,586.1
22	Хмельницька	847,916.6	538,765.0	86,116.0	1,300,565.6
23	Черкаська	863,362.9	583,912.0	367,091.0	1,080,183.9
24	Чернівецька	782,493.9	313,469.0	40,788.0	1,055,174.9
25	Чернігівська	1,577,790.6	1,006,574.0	267,932.0	2,316,432.6
26	м. Київ	20,557,486.5	33,834,690.0	6,296,846.0	48,095,330.5
27	м. Севастополь	192,341.9	316,379.0	79,445.0	429,275.9
	Всього	93,157,363.7	76,175,472.0	42,779,076.0	126,553,759.7

Джерело: Державна податкова служба України, Державна митна служба України.

Додаток 4. Доходи та видатки Пенсійного фонду України за 2011 рік, млн. грн.

Назва регіону	Обсяг фактичних видатків	Обсяг фактичних доходів	Субсидія з державного бюджету
АР Крим	8,059.7	4,727.8	3,331.9
Вінницька	7,087.8	3,333.0	3,754.8
Волинська	3,802.4	1,922.8	1,879.6
Дніпропетровська	16,388.8	12,937.7	3,451.1
Донецька	26,527.9	16,512.9	10,015.0
Житомирська	5,659.8	2,603.4	3,056.4
Закарпатська	3,772.9	2,083.6	1,689.3
Запорізька	8,638.2	6,001.1	2,637.1
Івано-Франківська	5,036.1	2,462.6	2,573.5
Київська	10,094.3	5,334.9	4,759.4
Кіровоградська	4,284.3	2,187.8	2,096.5
Луганська	13,192.4	7,247.1	5,945.3
Львівська	9,744.5	6,060.2	3,684.3
Миколаївська	4,931.5	2,925.4	2,006.1
Одеська	9,422.5	6,201.7	3,220.8
Полтавська	7,003.0	4,472.2	2,530.8
Рівненська	4,161.7	2,348.6	1,813.1
Сумська	5,086.8	2,715.2	2,371.6
Тернопільська	4,110.1	1,732.5	2,377.6
Харківська	12,422.7	7,882.2	4,540.5
Херсонська	4,174.8	1,990.7	2,184.1
Хмельницька	5,674.6	2,594.9	3,079.7
Черкаська	5,964.3	2,810.4	3,153.9
Чернівецька	3,110.5	1,425.8	1,684.7
Чернігівська	5,280.2	2,250.4	3,029.8
м. Київ	14,978.3	25,087.2	-10,108.9
м. Севастополь	1,987.5	1,332.2	655.3
Усього	210,714.4	139,184.4	71,413.2

Джерело: Пенсійний фонд України.

Додаток 5. Доходи та видатки Пенсійного фонду України на одну особу за 2011 рік, грн.

Назва регіону	Обсяг фактичних видатків Пенсійного фонду, на одного працюючого, на місяць	Обсяг фактичних доходів Пенсійного фонду, на одного працюючого, на місяць	Кількість пенсіонерів, осіб	Видатки Пенсійного фонду, на одного пенсіонера на місяць
АР Крим	709.1	416.0	564,227.0	1,190.4
Вінницька	747.4	351.4	522,398.0	1,130.7
Волинська	632.8	320.0	287,875.0	1,100.7
Дніпропетровська	850.4	671.3	1,036,514.0	1,317.6
Донецька	1,036.8	645.4	1,429,001.0	1,547.0
Житомирська	765.9	352.3	419,228.0	1,125.0
Закарпатська	521.8	288.2	297,061.0	1,058.4
Запорізька	830.4	576.9	558,803.0	1,288.2
Івано-Франківська	630.4	308.2	375,501.0	1,117.6
Київська	1,014.7	536.3	568,989.0	1,478.4
Кіровоградська	735.2	375.4	316,056.0	1,129.6
Луганська	998.3	548.4	750,752.0	1,464.4
Львівська	661.8	411.6	719,435.0	1,128.7
Миколаївська	721.3	427.9	350,059.0	1,174.0
Одеська	681.5	448.5	660,378.0	1,189.0
Полтавська	815.7	520.9	476,815.0	1,223.9
Рівненська	623.3	351.7	317,720.0	1,091.6
Сумська	759.2	405.2	371,383.0	1,141.4
Тернопільська	655.8	276.5	312,873.0	1,094.7
Харківська	780.5	495.2	819,004.0	1,264.0
Херсонська	664.0	316.6	314,801.0	1,105.1
Хмельницька	740.4	338.6	430,736.0	1,097.8
Черкаська	803.8	378.7	430,114.0	1,155.6
Чернівецька	593.8	272.2	242,166.0	1,070.4
Чернігівська	833.8	355.4	380,362.0	1,156.8
м. Київ	922.1	1,544.4	747,576.0	1,669.7
м. Севастополь	901.1	604.0	120,689.0	1,372.3
Усього	795.8	525.9	13,820,516.0	1,269.8

Джерело: Пенсійний фонд України, оцінки CASE Україна.

CASE УКРАЇНА
вул. Дегтярівська 25А, корп. Г
офіс 310
Київ, 04119

Тел.: +38 044 227-53-17
Факс: +38 044 483-52-00

Керівник проекту:
Володимир Дубровський
dubrovsky@case-ukraine.kiev.ua

Проект виконується за підтримки Інституту
відкритого суспільства